

أَلْفَ لَيْلَةٍ وَ لَيْلَةٍ

יחידיג אימוצ בנישא "סיפורי אלף לילה וליילה"

מחייסה: ליאג עובר

אז מה הם אגם "סיפורי אלף לילה ולילה"? קצת היסטוריה:

סיפורי אלף לילה ולילה (בערבית: **كُتَابُ أَلْفِ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ** " -"כתאב אלף לילה ולילה") הוא אוסף של סיפורי עם ערביים, שככל הנראה נכתבו במאה ה-8 או ה-9 ונאספו במשך מאות שנים. חלקם הפכו לבעלי ערך רב בתרבות העולמית. מקורם של הסיפורים בארצות רבות: בפרס, בהודו (בעיקר משלי חיות מסנסקריט), בסין, בקהילות ישראל ובעמי ערב השונים. כתבי-היד הקדומים ביותר של חלקי האוסף המצויים כיום, בשפה הערבית, מקורם בסוריה במאה ה-8.

1. השלימו את המילים החסרות: סיפורי אלף לילה ולילה נכתבו ב_____ או ב_____, ונאספו לאורך _____ שנים.

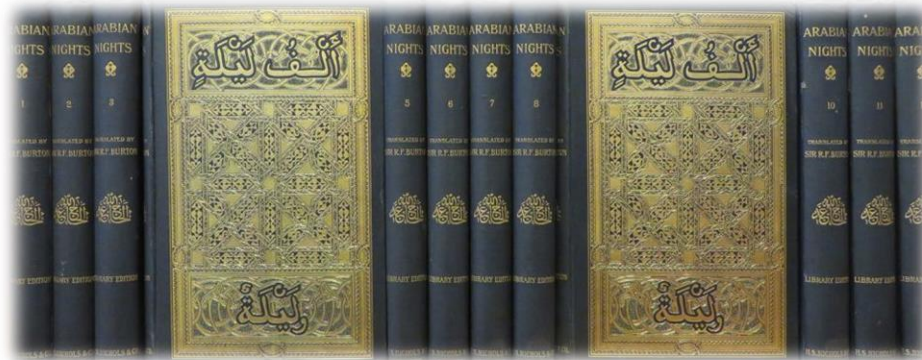
2. הקיפו בעיגול את התשובה הנכונה:

מהיכן הגיעו סיפורי אלף לילה ולילה?

- א. מפרס והודו.
- ב. מסין.
- ג. מקהילות ישראל ומעמי ערב.
- ד. כל התשובות נכונות.

ב- 1704 הודפסה הגרסה האירופית הראשונה של הספר, וכללה שישה כרכים שתורגמו מערבית לצרפתית בידי המזרחן אנטואן גאלאן. הדפסתם עוררה שערורייה בצרפת, אך הקסימה את האינטלקטואלים שלה. הספר זכה להצלחה רבה בכל רחבי אירופה, והוצאו מהדורות רבות שלו. הסיפור המפורסם ביותר מבין אלף ואחד הסיפורים – "אלאדין ומנורת הקסמים" - וכן הסיפור "עלי באבא וארבעים השודדים" לא הופיעו במקור הערבי, ונדעו לראשונה בתרגומו של גאלאן. גאלאן מציין כי שמע את הסיפורים ממספר סיפורים נוצרי שבא מחאלב בשם חנא דיאב.

3. הקיפו את התשובה הנכונה:

הסיפורים "אלאדין ומנורת הקסמים" ו"עלי באבא וארבעים השודדים" הופיעו בקובץ הסיפורים עוד לפני הגרסה של אנטואן גאלאן.

נכון / לא נכון

תרגום נוסף שזכה להצלחה רבה הוא תרגומו של סר ריצ'רד פרנסיס ברטון שיצא לאור בלונדון בשנת 1885 ב-10 כרכים. תרגום זה כלל את כל הסיפורים בלא צנזורה (דבר שאינו אופייני לאותה התקופה) עם תיאורים ואיורים אירוטיים. ה"הצדקה" המוסרית שניתנה לפרסום המלא היה היעדר המוסר בארצות המזרח וערב. ברטון עקף את חוקי הצנזורה הנוקשים, בכך שפרסם מהדורה מוגבלת פרטים למזמינים בלבד.

היצא?

??

האם גוגל נקרא הספר בשמו המוכר לנו כיום?

התשובה היא ככל הנראה – לא. ידועה לנו גרסתו הפרסית בשם "אלף הסיפורים". לא ידוע מדוע הועדף השם "אלף ואחד הלילות" על-פני השם "אלף הסיפורים" אך נראה שתוספת המלה "אחד" למילה אלף, היא בעלת משמעות ויש בה יופי שירי. פעמים רבות המילה "אלף" (כפי שהיא מופיעה בשירים, למשל) מייצגת את האינסוף, את הבלתי-ניתן לספירה. תוספת של אחד לאלף כמוה כתוספת של אחד לאינסוף (כמו הביטוי האנגלי "forever and a day" שמשמעו תמיד, ועוד יום אחד אחר כך). באחד משיריו של המשורר היינה הוא כותב: "אוהב אותך לנצח וגם אחרי זה". מושג האינסוף אכן נלווה לסיפורי אלף לילה ולילה, המהווים "ספר שאפשר ללכת לאיבוד בתוכו, ספר שלא נגמר"¹. מובן שמי שנכנס למבוך הסיפורים יכול לשכוח

את קשיי הקיום הפרטיים שלו, שאפיינו בוודאי את שומעיהם הערבים של הסיפורים. הערבים אומרים, שאיש אינו יכול לקרוא את "אלף לילה ולילה" מתחילתו ועד סופו שכן הספר אינו מתחיל ואינו נגמר .

4. מהי ההשערה למקור השם "אלף לילה ולילה"? האם לדעתך השם אכן מותיר את הרושם

הזה?

¹ כך מתאר הסופר בורחס

מי כרגע אג סיפורי אלף לילה ולילה?

משערים שזהו פרי עבודתם של אלפי מחברים, שעבדו כל אחד בנפרד, בלי לדעת שהם בונים שכם-אל-שכם את אחת היצירות הספרותיות המופלאות ביותר.

הערה מעניינת מיוחדת בעניין זה לברון הגרמני פון האמר-פורגשטאל, שהיה מזרחן ופילולוג

ותיאר אנשים מסוימים כ"מספרי סיפורים בלילה". הוא ציטט גם טקסט פרסי עתיק, הקובע שהאיש הראשון ששמע סיפורים אלה היה אלכסנדר הגדול שאסף אליו את המספרים בלילה, על-מנת להקל על נדודי-שנתו.

5. הקיפו בעיגול את התשובה הנכונה:

היצירה "סיפורי אלף לילה ולילה" נכתבה על-ידי מחבר אחד / אלפי מחברים. אלכסנדר הגדול היה הראשון / המפורסם ביותר להיעזר במספרי הסיפורים / יצירה "אלף לילה ולילה" על-מנת להקל על נדודי השינה שלו.

היצירה?

עובדה מעניינת נוספת היא שמקצוע המספר-בלילה היה נפוץ בקהיר עד מחצית המאה ה-19, ופעלו בה כחמישים מספרים שהשתמשו תכופות באוצר הסיפורים של אלף לילה ולילה.

?

סיפור האספירג ואקור השם

סיפור המסגרת מספר על המלך שאהריאר שמלך על אי שבין הודו לסין (גרסאות מאוחרות יותר מספרות על מלך של הודו וסין גם יחד). המלך מגלה כי אשתו לא נאמנה לו והוא מואס במין הנשי כולו: הוא מצווה להוציא את אשתו להורג, ומורה לוזיר (השר הבכיר) שלו למצוא לו כלה חדשה בכל לילה, ובכל בוקר הוא מוציא גם אותה להורג.

לאחר זמן-מה, כשכל נשות הממלכה חיות בפחד, בתו של הוזיר, שחרזדה, מחליטה להתחתן עם המלך, למרות הפצרות אביה. בלילה, היא מתחילה לספר למלך סיפור; אולם הסיפור לא

מילי אביטל ודוגריי סקוט בתפקיד שחרזדה והמלך, "לילות ערב"

מסתיים ובאור הבוקר היא שותקת ומשאירה את המלך במתח. המלך מבטיח שלא להוציאה להורג, כדי שתסיים לספר לו את הסיפור בלילה הבא. בלילה הבא, לאחר שסיימה את הסיפור הראשון, החלה בסיפור שני, וכך הלאה, במשך אלף לילות ועוד לילה. לאחר 1001 לילות, כשהיא כבר אם לשלושה מילדי המלך, משתכנע המלך לחדול ממנהגו ולא להרוג את שחרזדה.

ח'שכו: איזה סיפור
'הוא' זה מזכיר לכם?

היזעו?

יש הסבורים כי סיפור מסגרת זה מבוסס למעשה על מגילת אסתר, או לחלופין, שני הסיפורים מבוססים על מקור קדום יותר. בדומה למגילה, כל לילה הגיעה מלכה אחרת אל המלך אחשוורוש, ורק אסתר הצליחה להישאר מלכה יותר זמן.

הידועים לגסיפונים

האוסף כולל סיפורים רבים מאוד אותם מספרת שחרזדה למלך. חלקם התגלגלו בספרות העולמית וחזרו והופיעו בגרסאות שונות. חלק מהסיפורים המיוחסים לשחרזדה דומים מעט לכאלה שסופרו עוד לפנייה. כך למשל הדמיון בין הסיפור החסידי "האוצר", כפי שנכתב ע"י י"ל פרץ לבין הסיפור על שני החולמים.

בסיפור על שני החולמים מסופר על אדם המצוי בקאהיר חולם שקול פוקד עליו לנסוע לאיספהאן שבפרס - שם מחכה לו אוצר. הוא יוצא למסע הארוך והקשה ולבסוף מגיע לאיספהאן. מותש יושב האיש לנוח בחצר

מסגד, ומובא למשפט בפני הקאדי. בתשובה לשאלה מדוע בא לאיספהאן, מספר המצרי את חלומו. הקאדי צוחק עד שחניכיו נראים לעין, ואומר לו: "איש טיפש, שלוש פעמים חלמתי על בית בקהיר, שמאחוריו גינה, ובגינה שעון שמש, ומזרקה ועץ תאנים, ומתחת למזרקה מונח אוצר. אף פעם

לא הרהרתי בחלום הזה. גם אתה, אל תשים לב לחלומות. צא מאיספהאן ואל תחזור אליה". האיש חוזר לקהיר, מזהה את ביתו-שלו שהופיע בחלומו של הקאדי, חופר מתחת למזרקה ומוצא את האוצר.

כמה מהמוכרים שבסיפורים: "סינבד המלח", "עלי באבא וארבעים השודדים", "אלאדין ומנורת הקסמים", "חלומותיו של אלנשר" ו"נקמתו של דובן". שלושת הראשונים זכו לעיבוד קולנועי ו/או טלוויזיוני ולפרסום רחב.

6. כעת נכיר ו"נטעם" שני סיפורים נוספים מתוך האוסף. האחד הוא "נקמתו של דובן".

כנסו לקישור הבא (או כתבו ב-youtube "נקמתו של דובן" – מתוך יחידת פני המזרח על

סיפורי אלף לילה ולילה"), צפו בסרט וענו על השאלות הבאות:

✓ סדרו את האירועים הבאים לפי סדר התרחשותם בסיפור :

- המלך דפדף בספר ומדי פעם הרטיב את קצה אצבעו כדי להקל עליו בדפדוף.
- המלך חלה בצרעת קשה.
- המלך נתן את אמונו בדברי משמיציו של הרופא דובן.
- המלך ציווה לערוף את ראשו של דובן.
- המלך הורעל מדפי הספר ומת.
- הרופא נתן למלך ספר ואמר לו שאם יקרא בו שורה מסוימת וישאל שאלות לראשו הערוף, הראש יענה לו על כל שאלה.
- רופא בשם דובן ריפא את המלך ממחלתו.

✓ מה דעתכם על מעשהו של דובן? _____

7. הסיפור השני הוא "אבו מחמד העצלן". כנסו [לקישור הבא](#) (או כתבו ב-youtube

"אגדות אלף לילה ולילה – פרק 50"), צפו בסרט וענו על השאלות הבאות:

✓ מהם לדעתכם המסרים שהסיפור שואף להעביר?

✓ בתחילת הסרטון שחרזדה אומרת לילדיה "לפעמים מי שתצפה ממנו הכי פחות יהפוך

למשהו שלא היית חושב שאפשרי". האם אתם מסכימים עם המשפט הזה? תנו דוגמה.

סיפורים שאינם יהודי

ואהב אבן מונאביה

חלק מהסיפורים, שמקורם כנראה במהדורה מקהיר, קשורים בנושאים יהודיים וככל הנראה גם מבוססים על סיפורים יהודיים. ישנה השערה כי סיפורים אלה מקורם בספריו של ואהב איבן מונאביה - יהודי שהמיר דתו לאסלאם. הסברה היא שסה"כ כתשעית מהסיפורים נכתבו על-ידו או על-ידי עורכים יהודים אחרים.

בין הסיפורים אשר המלומדים סבורים שמקורם בספרות יהודית: סולטן תימן ושלושת בניו, מלך האי והיהודי הצדיק, המסע השביעי של סינבד, מלכת הנחשים ועוד. סיפור נוסף שמקורו אינו יהודי, אולם מאזכר את יהודי קהיר הוא הסיפור על הנסיך המכושף, בו מסופר על תושבי העיר שהפכו לדגים בצבעים שונים, ובמהלך הסיפור משוחררים התושבים מצורת הדג שלהם, והדגים הצהובים הופכים ליהודים - איזכור לחובת הזיהוי שניסה להנהיג הח'ליף עומאר השני כלפי המיעוטים במצרים.

8. הקיפו בעיגול את התשובה הנכונה:

על-פי הסברה, כמה מתוך סיפורי אלף לילה ולילה מקורם יהודי?

א. עשירית מהסיפורים.

ב. תשעית מהסיפורים.

ג. לא ידוע.

9. ענו על השאלה הבאה: מיהו ואהב אבן מונאביה?

אלף לילה ולילה בספרות, במוזיקה, בקולנוע ובאנונייה

מרגע פרסומם באירופה, לסיפורי אלף לילה ולילה הייתה השפעה רבה על עולם הספרות, והם השפיעו הן על סופרים מערביים (כמו הנרי פילדינג) והן על סופרים ערביים (כמו נגיב מחפוט').

כך למשל, סופר בשם אדגר אלן פה כתב אגדה בשם "הלילה האלף ושנים". סיפור זה מתאר מסע שמיני של סינבד המלך. בסיפור זה מתארת שחרזדה מאורעות שאירעו בפועל בשלהי המאה ה-19, והמלך כה מזועזע מהתיאורים עד שהוא מורה על הוצאתה להורג של שחרזדה.

ספרים נוספים המושפעים מהיצירה הם: "לילות וימי ערב" של נגיב מחפוט' (סופר מצרי ידוע), "כאשר חלומות נודדים" של גיתה האריהארם וכן סדרת הקומיקס של ביל וילינגהאם פייבלס.

סיפורי אלף לילה ולילה השפיע גם על השירה העולמית. דוגמות לכך הן: שיריו של אלפרד טניסון "מחשבות על לילות ערב" (משנת 1830), שירו של ויליאם וורדסוורת "הפרלוד (משנת

1805), היצירה "שחרזדה" שהלחין המלחין הרוסי ניקולאי

רימסקי-קורסקוב (בשנת 1888), מספר מחזות זמר שהופקו

על בסיס סיפורי אלף לילה ולילה וכן יצירות מוזיקת

פופ ורוק שונות (כמו "שחרזדה" של להקת הרוק המתקדם

הבריטית "רנסאנס" משנות ה-70 המתארת את הסיפור של

הנסיכה הצעירה).

ההשפעה המוכרת ביותר של סיפורי אלף לילה ולילה על

האומנות היא השפעתם על הקולנוע והטלוויזיה. הסיפורים

היוו השראה לעשרות עיבודים טלוויזיוניים וקולנועיים.

דוגמות לכך הן: הסרט "Der müde Tod" של פריץ לאנג, הסרט ההוליוודי "הגנב מבגדד" (משנת 1924). גרסה נוספת צולמה בשנת 1940 בבריטניה, סרט ההנפשה הראשון באורך מלא "הרפתקאות הנסיך אחמד" (משנת 1926), הסרט "לילות ערב" משנת 1924 (זהו הסרט הראשון שהיה מבוסס על סיפור המסגרת), הסרט "עלי באבא וארבעים השודדים" (משנת 1944), הסרט "סינבד: אגדת שבעת הימים" (משנת 2003 בדיבובם של בראד פיט וקתרין זיטה

גיונס), סדרת הטלוויזיה "לילות ערב" (בכיכובה של מילי אביטל כשחרזדה. זכתה בפרס אמיו ועוד עיודים רבים אחרים. כידוע, הסרט המבוסס על סיפורי אלף לילה ולילה

שזכה להצלחה המסחרית הרבה ביותר היה סרט ההנפשה "אלאדין" של אולפני וולט דיסני משנת 1992 שבעקבותיו הופקה גם סדרת הנפשה לטלוויזיה.

גם בתיאטרון הערבי-עברי ביפו רצה בימים אלה ההצגה המוצלחת והמומלצת "אלף לילה ולילה".

משימה מסכמת

בחרו סיפור, או חלק מסיפור, מבין סיפורי אלף לילה ולילה שאתם מכירים והסריטו אותו בצורה יצירתית.